

Preot Scarlat Porcescu

Catedrala Mitropolitană din Iași

ediția a II-a, adăugită

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
Iași, 2018

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Iașul, așezare străveche	10
Numele orașului Iași	12
Iașul, capitală a Moldovei	14
Scaunul mitropolitan la Iași	17
„Mitropolia veche”	17
Biserica Albă	21
Biserica Sfântul Nicolae	23
Biserica Stratenia	25
Biserica Sfântul Gheorghe	32
Catedrala nouă	54
Restaurarea catedralei	100
Reședința mitropolitană	151
La Cathédrale métropolitaine de Iassy	170
Glosar	190

Cuvânt înainte

Pe lângă vechi hrisoave istorice, anale și cronici privitoare la evenimentele secolelor trecute, la tradițiile și obiceiurile care persistă pe pământul țării noastre, la folclorul în care este oglindit spiritul creator al poporului nostru, bisericile și mănăstirile – monumente istorice – sunt pagini prin intermediul cărora putem cunoaște strădaniile cultural-artistice de altă dată, pagini consistente, care pun în lumină simțămintele și ideile ctitorilor, imaginația, iscusința, ingeniozitatea și măiestria moșilor și strămoșilor. Fără exagerare, toate aceste biserici și mănăstiri care se pot vedea la tot pasul, de pildă, pe meleagurile Moldovei, plăsmuite de conștiința românească și ortodoxă a înaintașilor, sunt adevărate comori care atestă ființa noastră națională, existența noastră istorică, locul nostru în familia popoarelor, continuitatea noastră milenară, eforturile noastre pentru realizarea unor opere de atitudine estetică, contribuția noastră la îmbogățirea patrimoniului cultural național și universal.

Cum s-a afirmat și susținut, monumentele istorice bisericesti sunt expresii ale unor năzuințe și orientări cultural-artistice, expresii ale unor convingeri religioase; ele sunt afirmări ale poporului nostru. Cu toate acestea, ele nu sunt cunoscute așa cum ar trebui. Iată de ce, considerând cunoașterea lor ca o îndatorire patriotică, Mitropolia Moldovei și Sucevei¹ a luat hotărârea de a edita și pune la dispoziția cercetătorilor și turiștilor monografii asupra monumentelor istorice bisericesti din Arhiepiscopia Iașilor, mai importante din punct de vedere istoric-artistice – Catedrala mitropolitană din Iași, mănăstirile Neamț, Secu, Sihăstria, Bistrița, Slatina, Varatec, Agapia, Cetățuia, „Sfântul Ioan” Suceava, Dragomirna, Sucevița, Moldovița, Putna; Bisericile: Galata, Voroneț, Humor, Arbore², Bogdan Vodă (Rădăuți), Bălinești, „Sfântul Nicolae” (Dorohoi), „Sfântul Nicolae” (Botoșani)

---

¹ Actuala Mitropolia Moldovei și Bucovinei (n. red.).

ș.a. –, în care oricine poate găsi știri cu privire la timpul când au fost ele înălțate, la ctitori, locul lor în istoria arhitecturii, specificul lor arhitectonic, pictura și importanța lor culturală în trecut, la tezaurul artistic păstrat pe lângă fiecare și la lucrările de restaurare efectuate, în ultimii ani, pentru a le reda măreția și frumusețea originală.

Prima monografie, din seria celor enunțate, editată cu binecuvântarea și sprijinul Preafericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române³, este intitulată „**Catedrala Mitropolitană din Iași**”. Acest impunător locaș, în viziunea fericiților și pururea pomeniților ctitori, Mitropoliții Veniamin Costachi și Iosif Naniescu, ierarhi osârdnici pentru propășirea neamului nostru și pentru slava Bisericii străbune, trecea drept „Maica bisericilor” din această Mitropolie.

Deși această monumentală biserică este nouă – de la începerea lucrărilor n-a trecut decît un secol și jumătate –, istoria și, să zicem, viața ei nu se cunosc deplin.

Înălțată pe locul Bisericii Albe – ctitoria unui voievod moldovean din secolele XIV-XVI și a Bisericii Stratenia – ctitoria Doamnei Anastasia Duca și a fiului ei, Domnitorul Constantin Duca –, aproape un secol „Mitropolie”, impunătoarea catedrală ieșeană se remarcă, în istoria arhitecturii religioase din Moldova, prin liniile, proporțiile și, mai ales, prin planul său deosebit. Ea aduce în arhitectura religioasă o notă de originalitate și de inedit.

Potrivit documentelor care s-au păstrat și au putut fi cercetate, lucrările de construcție ale catedralei reflectă nu numai metodele și procedeele tehnice utilizate în secolul trecut, ci și dificultățile survenite în timpul lucrărilor, din cauza cărora biserica mitropolitană n-a fost terminată decît după mai bine de cinci decenii.

Formele arhitectonice ale catedralei, forme noi în Moldova, au condus la adoptarea unui plan iconografic în care se regăsește erminia ortodoxă, clasică, dar și noutatea, fruct al imaginației pictorului Gh. M. Tătărescu. Studiind temeinic pictura bisericească occidentală și răsăriteană, acest vestit

---

² În timpul regimului comunist, aceste mănăstiri au fost transformate în biserici de mir, ele fiind readuse după 1989 la statutul de mănăstiri (n. red.).

³ Între 1977-1986 (n. red.).

maestru al penelului a realizat o pictură în care liniile sunt schițate cu măiestrie, iar culorile, luminile și umbrele nuanțate cu duh estetic desăvârșit.

Deși se deosebește mult de vechile biserici moldovenești, catedrala are un loc bine fixat în peisajul urbanistic al Iașului și, de aceea, trebuie să fie cunoscută de toți cei care se îndreaptă spre vechea capitală a Moldovei. Ea este și va rămâne un monument de cultură care pune în lumină vie o etapă din istoria arhitecturii religioase; o etapă de eforturi stăruitoare, de căutări și împliniri.

Această monografie este însoțită de un rezumat în limba franceză. Deoarece multe dintre cuvintele și expresiile curente în graiul și literatura din Moldova secolului al XIX-lea, apar, astăzi, ca arhaisme, care cer utilizarea unui dicționar, s-a întocmit un glosar pentru a înlesni lectura acestei monografii.

Materialul ilustrativ va contribui, negreșit, la fixarea cunoștințelor și la dezvoltarea interesului pentru această biserică din inima Moldovei.

La apariția acestei monografii aducem prinos de aleasă cinstire cititorilor și tuturor celor ce s-au străduit, într-un fel sau altul, pentru înălțarea ei, cum și Conducerii de stat, pentru sprijinul acordat, pentru că veghează prin Departamentul Cultelor și Direcția Patrimoniului Cultural Național la protejarea și buna păstrare a avuției noastre culturale.

Iașul, așezare străveche

În regiunea în care este situat Iașul, s-au descoperit urme care atestă „o viață omenească neîntreruptă”⁴. Chiar în zona Curții Domnești din acest oraș s-au descoperit „urme din neolitic”, în Tătărași* s-a găsit „ceramică din neolitic”, de la începutul Hallstattului și La Tène de la începuturile feudalismului, iar pe șesul Nicolinei s-a descoperit ceramică din secolele X-XI⁵. Oamenii s-au stabilit în regiunea în care s-a încheșat și dezvoltat Iașul deoarece pământul era foarte bun pentru cultura cerealelor, viilor, pomilor roditori și pentru creșterea vitelor; pădurile învecinate dădeau omului lemnul de care avea nevoie și, în același timp, îi ofereau mult vânat; bălțile de la confluența râurilor Jijia și Bahlui erau bogate în pește și păsări de baltă; comunicațiile se puteau face ușor spre sud, nord și vest pe văile apelor; dealurile din jur – Cetățuia, Galata, Miroslava, Stânca (Victoria) – erau potrivite pentru organizări defensive în caz de nevoie. Cu timpul, pe locul în care s-a dezvoltat așezarea numită Iași, au apărut meșteșugari și produse meșteșugărești, s-au organizat piețe în care se făceau schimburi de mărfuri, s-a ajuns la categorii și clase sociale, la relații care impuneau măsuri administrative, la statornicirea și organizarea centrelor și mijloacelor de apărare. Săpăturile arheologice făcute la Hlincea, situată în apropiere de Iași, au dat la iveală o cruciuliță despre care specialiștii cred că este din secolele VII-IX,⁶ ceea ce înseamnă că, în această regiune, creștinismul era cunoscut. Treptat a luat naștere o așezare de tip urban, în care s-au întâlnit

---

⁴ N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița și Em. Zaharia, *Cercetări arheologice în orașul Iași și împrejurimi*, în „Studii și cercetări științifice”, Istorie, anul VII (1956), fasc. 2, pp. 11 și 44.

* Cartier situat în partea de est a Iașului (n. red.).

⁵ Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, 1967, p. 242.

⁶ Dan Gh. Teodor, *Cele mai vechi urme creștine din Moldova*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, L (1974), nr. 7-8, pp. 568-569.

și încrucișat ideile și influențele. Această așezare este menționată în unele documente emise în 1387, astfel: „târgul ieșean pe râul Prut”⁷. Iașul este menționat ca punct vamal și într-un privilegiu comercial din anul 1408⁸. Iar dintr-un document, datat la 8 octombrie 1434, rezultă că, la Iași, exista „o curte domnească”⁹.

Deși nu avem documente deplin concludente în legătură cu vechimea Iașului, se crede totuși că această așezare „exista înainte de întemeierea statului feudal Moldova; el era, după toate probabilitățile, centrul unei formațiuni teritoriale dintre Siret și Prut”¹⁰.

---

⁷ C. Cihodaru, *Începuturile vieții urbane în Iași*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași (serie nouă), a. Istorie, tom. XVIII (1971), fasc. 1. p. 31 și urm.

⁸ C.C. Giurescu, *op. cit.*, p. 243.

⁹ Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenesti înainte de Ștefan cel Mare*, Iași, 1931, p. 398; Alexandru Andronic și Eugenia Neamțu, *Curtea domnească din Iași în lumina recentelor descoperiri arheologice*, „Omagiu lui P. Constantinescu-Iași”, București, 1957, p. 248 și urm.

¹⁰ C.C. Giurescu, *op. cit.*, p. 244.

Numele orașului Iași

În legătură cu numele pe care-l poartă acest oraș, a cărui origine se pierde în negura vremurilor, s-au emis diverse ipoteze, din care nici una n-a căpătat, până acum, adeziunea unanimă a specialiștilor. Bandini, de pildă, scria în anul 1645 că „*Iași* pe românește, pe latinește *Iassium* sau *Iassi*, este numit astfel, zice-se, după un păstor cu acest nume, care își păștea boii altădată în acest loc în care, după aceea, a fost ridicat palatul principilor”¹¹. Dimitrie Cantemir, acceptând oarecum legenda, credea că personajul de la care a rezultat numele orașului n-a fost păstor, ci morar¹². Pornind de la cuvintele „municipium Iassorum”, care apar în numeroase inscripții pe unele vestigii rămase de la tribul iliric al iașilor, diferiți cărturari înflăcărați de școala latinistă au atribuit Iașului origine romană¹³. Alți învățați – D. Onciul, Gh. Brătianu, Al. Philippide, Gh. Băileanu – au derivat toponimul Iași de la „iași”, nume dat alanilor migratori¹⁴. Iorgu Iordan, acceptând această explicație, crede că un oarecare Ias a înființat ori a stăpânit localitatea care, cu vremea, a căpătat numele său¹⁵. Vasile Bogrea, de asemenea, credea că toponimul vine de la numele unei persoane, anume Ias, socotit ca un diminutiv de nuanță slavă al lui Ioan¹⁶. N. Iorga, împărtășind

---

¹¹ *Călători străini despre țările române*, vol. V, București, 1971, p. 327 (volum îngrijit de Maria Holban, M.M. Alexandrescu Dersca Bulgaru, Pavel Cernavodeanu).

¹² D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, ed. G. Pascu (f.a., n. red.), p. 19.

¹³ Dan Bădărău și Ioan Caproșu, *Iașii vechilor zidiri*, Iași, 1974, pp. 26-28. Ipoteza, potrivit părerii autorilor, este întemeiată pe izvoare contestabile.

¹⁴ *Ibidem*, p. 354. În sprijinul acestei explicații în legătură cu alanii vine și faptul că Iași sunt numiți uneori, în izvoare din secolul al XV-lea, „Orașul Filistenilor”; a se vedea C.C. Giurescu, *op. cit.*, p. 245.

¹⁵ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 169.

¹⁶ Vasile Bogrea, *Dacoromania*, I. p. 214.